Öğrencilerin iç hastalıkları hemşireliği dersinin klinik uygulamasında yaşadıkları sorunlar

Sevda EFİL^a, Hilalnur KÜÇÜKAKGÜN^b, Elif GÜL^c, Merve KAPICI^d

ÖZET

Amaç: Çalışma iç hastalıkları hemşireliği dersini almış öğrencilerin klinik uygulamalar sırasında yaşadıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipte olan çalışmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik bölümünde iç hastalıkları hemşireliği dersini almış öğrenciler oluşturdu. Örneklem seçimine gidilmeyip ulaşılan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 162 öğrenciyle araştırma tamamlandı. Veriler literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan 30 soruluk anket formuyla toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik ve ki-kare testleri kullanıldı. **Bulgular:** Öğrencilerin %82.7'sinin kadın olduğu, %74.7'sinin hemşirelik mesleğini sevdiği ve %39.5'inin kendi isteğiyle bölümü seçtiği saptandı. Öğrencilerin %58'inin uygulamaya giderken stres yaşadıkları belirlendi. Öğrencilerin %50'den fazlası öğretim elemanı ve rehber hemşireleri rol model olarak gördüklerini belirtti. Uygulamada daha çok sorunların; malzemelere yeterince ve kolaylıkla ulaşamama (%75.3), görev dışı sorumluluk alma (%60.5) ve kendilerini yabancı hissetme (%58) nedenleriyle yaşandığı saptandı. Sağlık meslek lisesinden mezun olan öğrencilere göre diğer okullardan mezun olan (düz lise, Anadolu, lisans) öğrencilerin 'hastanın öğrenciye karşı güven sorunu yaşaması' istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulundu. **Sonuçlar:** Araştırma sonucunda klinik uygulamaya ilişkin belirlenen stres faktörlerinin ve karşılaşılan sorunların tartışılması ve çözüm yollarına ilişkin iyileştirme çabalarının gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geribildirim, hemşirelik, iç hastalıkları, klinik uygulama, öğrenci

Problems experienced by students during the clinical practice of internal disease nursing course

ABSTRACT

Objective: The objective of this study is to determine the problems of students who have taken internal medicine nursing lectures during clinical practices. **Methods:** The population of this descriptive study consists of the students who have taken internal medicine nursing lectures in the nursing department of a university. It was aimed to study with the universe available without going to the selection of the sample. The study was completed with 162 students who have been contacted and agreed to participate in. Data were collected using a data collection form designed by the researchers based on the literature review. The form consists of 30 questions. The data were analyzed using percentages and chi-square test. **Results:** According to the results of the study; 82.7% of the students were females, 74.7% of them are pleased to be in the nursing profession and 39.5% of them chose to study the major at their own request. 58.02% of the students stated that they had experienced stress while practicing and more than 50% of the students considered teaching staff and guide nurses as role models. In practice, the students experienced problems such as not being able to reach medical equipment adequately and comfortably (75.3%), taking off-duty responsibilities (60.49%) and alienation from work (58.02%). It was found that "the problem of patients' not having confidence in students" is significantly high in other high school graduates (High schools, Anatolian high schools, undergraduate) than in medical vocational high school graduates. **Conclusions:** As a result, it is suggested that the stress factors and problems encountered regarding clinical practice and improvements to the solutions be discussed.

Keywords: Feedback, nursing, internal medicine, clinical practice, students

Geliş Tarihi:27.07.2019

Kabul Tarihi:02.11.2019

^aÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,,Çanakkale, Türkiye e-posta: sevda_efil@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4988-3743>

^bÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,,Çanakkale, Türkiye e-posta: hilalnurd3@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6454-714X>

^cÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Çanakkale, Türkiye e-posta: gulelif1997@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2510-4511>

^dÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Çanakkale, Türkiye e-posta: mervekpc1108@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1824-093X>

Sorumlu Yazar/Correspondence: Sevda Efil e-posta: sevda_efil@hotmail.com
Çalışma 17. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Auf: Efil S, Küçükakgün H, Gül E, Kapıcı M. Öğrencilerin iç hastalıkları hemşireliği dersinin klinik uygulamasında yaşadıkları sorunlar. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi* 2019;1(2):1-6.

Citation: Efil S, Kucukakgun H, Gül E, Kapıcı M. Problems experienced by students during the clinical practice of internal disease nursing course. *Journal of Health and Life Science* 2019;1(2):1-6.

GİRİŞ

Küresel sağlık sorunlarının oluşturduğu yükün artmaya devam etmesi, sağlık sorunlarıyla mücadelede ekip içinde önemli bir yeri olan hemşirelerin profesyonel yaklaşım sergileyebilecek yeterli bilgi, beceri ve donanımına sahip olmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır.^{1,2} Bu gerekliliğin yerine getirilebilmesi ve mesleki donanımın kazandırılabilmesi için etkin bir hemşirelik eğitiminin verilmesi sağlık bakım çıktılarını iyileştireceği gibi öğrencilerin olumlu hastane deneyimi kazanmalarına da yardımcı olacaktır.³⁻⁵ Bu bağlamda, öğrencilikten profesyonelliğe geçişte teorik bilginin uygulamaya aktarılması duyuşsal ve psikomotor becerilerin geliştirilebilmesine katkı sağladığı için^{4,6-9}, hem teorik hem de klinik eğitimin koşulları yetişkin eğitime uygun olacak şekilde düzenlenmelidir.¹⁰

Klinik eğitim ortamı öğrencilerin mesleğe yönelik bilgi ve becerilerini arttırmak için hemşirenin rollerini gözlemlene ve deneyimleme imkanı sağlayan dinamik bir ortamdır. Aynı zamanda eleştirel düşünme, analiz etme, kişilerarası becerilerini geliştirme, bir ekip üyesi olarak mesleki sosyalleşme, mesleki etik ve değerleri öğrenme gibi birçok kazanımlar söz konusudur.^{4,7,8,10-12} Diğer taraftan klinik ortamda öğrenmeyi etkileyen koşulların kontrolünün zor olması, etkin eğitimi sağlamada güçlük yaşanmasına neden olmaktadır.⁷ Bu nedenle hemşirelik eğitiminin temel parçası olan klinik eğitim sürecini etkileyen sorunların belirlenmesi önemlidir.

Hemşirelik eğitimi, öğrencilere klinik becerilerini, özellikle de hasta bakım becerilerini geliştirme fırsatı sunan uygulamaya dayalı bir disiplindir.¹³ Teori ve uygulamadan oluşan derslerden biri olan iç hastalıkları hemşireliği dersi, kronik hastalıklarla mücadelede önemli çıktılar sağlamaktadır. Dersin uygulamasında yaşanan sorunları belirlerken öğrenci görüşünün alınması etkin eğitimin önündeki engelleri belirlemede fayda sağlayacağı gibi bakım alan bireyin güvenliğini sağlama açısından da oldukça önemlidir. Aynı zamanda teorik bilginin uygulamaya aktarılabilmesi ve bu sürecin sağlıklı sürdürülmesi önemlidir. Bu doğrultuda klinik ortamda yaşanan sorunların ve eğitimi etkileyebilecek faktörlerin tespit edilmesi mesleki gelişime katkı sağlayacak bilgilere ulaşma imkanı sunacaktır. Böylece istenmeyen sonuçların da önüne geçilmiş olacaktır.¹⁴

Literatürde öğrencilerin klinik uygulamada yaşadıkları sorunları ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte, sadece iç hastalıkları hemşireliği dersi uygulamasına ilişkin öğrenci geri bildirimini değerlendiren çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle literatüre katkı sağlayacağı düşünülecek yapılan bu çalışmada iç hastalıkları hemşireliği dersini almış öğrencilerin klinik uygulama sırasında yaşadıkları sorunların

onlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda belirlenmesi amaçlandı. Araştırma Soruları:

- Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulama sırasında stres yaşama nedenleri nelerdir?
- Hemşirelik öğrencilerinin en son mezun oldukları okula göre uygulamada karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
- Hemşirelik öğrencilerinin teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlanma nedenleri nelerdir?
- Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamada öğretim elemanı ve rehber hemşire ile ilgili yaşadıkları sorunlar nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırma, iç hastalıkları hemşireliği dersini almış öğrencilerin uygulamada yaşadıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılan tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır.

Araştırmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik bölümünde eğitim gören İç Hastalıkları Hemşireliği dersini almış 3. ve 4. sınıf 252 öğrenci oluşturdu. Evrenden örneklem seçimine gidilmeyip ulaşılan, çalışmaya katılmayı kabul eden 162 öğrenci (%64.2) çalışmaya dahil edildi.

Araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izin alındı. Öğrencilere araştırmaya katılıp katılmama konusundaki kararın tamamen kendilerine ait olduğu, bu çalışmanın amacı ve toplanılacak verilerin yalnızca araştırma kapsamında kullanılacağı açıklandı. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden sözlü ve yazılı bilgilendirilmiş gönüllü olurları alındı.

Veriler 26 Ekim-1 Aralık 2017 tarihleri arasında araştırmacılar tarafından kaynaklar doğrultusunda hazırlanmış anket formu ile toplandı.^{3,4,6,11,12,14-19} Birinci bölümde sosyo-demografik ve tanıtıcı özellikler, ikinci bölümde dersin klinik uygulamasına ilişkin sorular yer aldı. Otuz sorudan oluşan formun doldurulması yaklaşık 10-15 dakika içinde tamamlandı. Elde edilen veriler “Statistical Package for Social Sciences (SPSS, Inc, Chicago, IL) 20.0 for Windows” programında analiz edildi. Çalışma verileri tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde) ve ki-kare analizi ile değerlendirildi. Sonuçlar yorumlanırken istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

BULGULAR

Öğrencilerin %82.7’sinin kadın, %76.6’sının 18-21 yaş arası, %55.6’sının 3. sınıf, %20.4’ünün sağlık meslek lisesi mezunu olduğu, %74.7’sinin hemşirelik mesleğini sevdiği belirlendi. Hemşirelik bölümünü seçme nedenlerinden ilk üç sıraya bakıldığında;

%39.5'i kendi isteği ile, %28.4'ü kolay iş imkanı bulma nedeni ile ve %17.3'ünün puanı yettiği için hemşireliği seçtiği belirlendi (Tablo 1). Katılımcıların %58'inin iç hastalıkları hemşireliği dersi uygulamasına giderken stres yaşadıkları belirlendi. Stres nedenlerinden ilk üç sıraya bakıldığında; stajın, dersin zor olması ve yoğun geçmesi (%27.6), yetersiz bilgiye sahip olma (%14.9) ve hastane ortamı (%12.8) ve yanlış uygulama yapma korkusu (%12.8) olduğu tespit edildi (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik ve tanıtıcı özellikleri

	s	%
Cinsiyet		
Kadın	134	82.7
Erkek	28	17.3
Yaş		
18-21	124	76.6
22-25	36	22.2
26 yaş ve üstü	2	1.2
Mezun olduğu okul		
Anadolu lisesi	108	66.7
Düz lise	19	11.7
Sağlık meslek lisesi	33	20.4
Daha önce başka bir lisans programı bitiren	2	1.2
Sınıf		
3	90	55.6
4	72	44.4
Hemşirelik mesleğini sevmeye durumları		
Evet	121	74.7
Hayır	12	7.4
Kararsız	29	17.9
Hemşirelik bölümünü seçmedeki en önemli neden		
Kendi isteğimle	64	39.5
Kolay iş imkanı	46	28.4
Puanım yettiği için	28	17.3
Aile isteği	24	14.8

Tablo 3. En son mezun olunan okul ile öğrencilerin uygulama alanında karşılaştıkları sorunlar

		Sağlık Meslek Lisesi		Diğer (Düz lise, Anadolu, Lisans)		Toplam		χ^2	p
		s	%	s	%	s	%		
Uygulama alanında kendini yabancı hissetme	Evet	18	54.5	76	58.9	94	58.0	0.206	0.650
	Hayır	15	45.5	53	41.1	68	42.0		
Hastane ekibi tarafından değer verilmemesi	Evet	20	60.6	63	48.8	83	51.2	1.457	0.227
	Hayır	13	39.4	66	51.2	79	48.8		
Sürekli hasta odasında bulunulmasının istenmesi	Evet	20	60.6	51	39.5	71	43.8	4.739	0.029*
	Hayır	13	39.4	78	60.5	91	56.2		
Giyinme odasının bulunmaması/yetersiz olması	Evet	26	78.8	96	74.4	122	75.3	0.270	0.603
	Hayır	7	21.2	33	25.6	40	24.7		
Hastanın öğrenciye karşı güven sorunu yaşaması	Evet	11	33.3	70	54.3	81	50.0	4.605	0.032*
	Hayır	22	66.7	59	45.7	81	50.0		
Görev dışı sorumluluk alma	Evet	21	63.6	77	59.7	98	60.5	0.171	0.679
	Hayır	12	36.4	52	40.3	64	39.5		
Teorik bilgileri klinikte uygulayamama	Evet	11	33.3	52	40.3	63	38.9	0.538	0.463
	Hayır	22	66.7	77	59.7	99	61.1		
Malzemelere (eldiven, maske, antibakteriyel jel, vb.) yeterince ve kolaylıkla ulaşamama	Evet	9	27.3	31	24.0	40	24.7	0.149	0.700
	Hayır	24	72.7	98	76.0	122	75.3		
Klinik ortamın huzursuz olması	Evet	14	42.4	41	31.8	55	33.9	1.327	0.249
	Hayır	19	57.6	88	68.2	107	66.1		
Hasta ile ilgili yazılı verilere ulaşmakta zorlanma	Evet	8	24.2	38	29.5	46	28.4	0.351	0.553
	Hayır	25	75.8	91	70.5	116	71.6		

*p<0,05

Tablo 2. Öğrencilerin klinik uygulama sırasında stres yaşama durumlarının değerlendirilmesi

	n	%
İç hastalıkları hemşireliği dersi uygulamasına giderken stres yaşama durumu		
Evet	94	58.0
Hayır	68	42.0
Stres yaşama nedenleri* (n=94)		
Stajın, dersin zor olması ve yoğun geçmesi	26	27.6
Yetersiz bilgiye sahip olma	14	14.9
Yanlış uygulama yapma korkusu	12	12.8
Hastane ortamı	12	12.8
Klinisyen hemşirelerin olumsuz tutumu	9	9.6
Rehber hemşire ile yaşanan sorunlar	6	6.4
Dersin sorumlu öğretim elemanının disiplinli olması	6	6.4
Hasta ve yakınlarının olumsuz tutumu	3	3.2
Belirli nedeni yok	3	3.2
İletişim sorunu	2	2.1
Yabancı uyruklu olmam nedeniyle zorlanmam	1	1.0

*Yüzdelere n üzerinden alınmıştır.

Öğrencilerin uygulama alanında karşılaştıkları sorunlardan ilk üç sıraya bakıldığında ise; giyinme odasının bulunmaması/yetersiz olması (%75.3), görev dışı sorumluluk alma (%60.5) ve uygulama alanında kendini yabancı hissetme (%58) olduğu görüldü (Tablo 3). Öğrencilerin uygulamada yaşadıkları sorunlar en son mezun oldukları okula göre karşılaştırıldığında; sağlık meslek lisesinden mezun olan öğrencilere göre diğer okullardan mezun olan (düz lise, Anadolu lisesi, lisans) öğrencilerin 'hastanın öğrenciye karşı güven sorunu yaşaması' istatistiksel olarak anlamlı oranda yüksek bulundu (p<0.05) (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin klinik uygulamada öğretim elemanı ve rehber hemşire ile ilgili görüşleri

	Evet		Hayır	
	s	%	s	%
Öğretim elemanını rol model görme durumları	118	72.8	44	27.2
Rehber hemşireyi rol model görme durumları	93	57.4	69	42.6
*Öğretim elemanı ve rehber hemşire ile yaşadıkları sorunlar				
Uygulama performansının yeterli ölçülememesi	66	40.7	96	59.3
Dersle ilgili tüm kliniklere çıkamama	55	33.9	107	66.1
Bazı uygulamaları öğrenci ile birlikte yapmama	52	32.1	110	67.9
Motivasyonu artırıcı davranış sergilenmemesi	50	30.9	112	69.1
İletişim sorunu yaşama	47	29.0	115	71.0
Uygulama notlarının öğrencinin ara sınav notuna göre verildiğini düşünme	44	27.2	118	72.8
Sürekli klinikte bulunmaması	37	22.8	125	77.2
Geri bildirimlerin değerlendirmeye alınmaması	29	17.9	133	82.1
Kuşak çatışması	17	10.5	145	89.5
Diğer	3	1.9	159	98.1

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Sağlık meslek lisesi mezunu olan öğrencilerin ise uygulamada karşılaştıkları sorunlar içerisinde “sürekli hasta odasında bulunulmasının istenmesi” diğer mezunlara göre istatistiksel olarak anlamlı oranda daha yüksek olduğu belirlendi ($p<0.05$) (Tablo 3).

Öğrencilerin %72.8’inin öğretim elemanını uygulama alanlarında bakım ve tedaviler konusunda kendilerine rol model olarak gördüklerini ifade ettikleri belirlendi. Katılımcıların öğretim elemanı ve rehber hemşire ile yaşadıkları sorunlara bakıldığında; performansının yeterli ölçülmemesi (%40.7), dersle ilgili tüm kliniklere çıkamama (%33.9) ve bazı uygulamaların öğrenci ile birlikte yapılmamasını (%32.1) ilk üç sırada ifade ettikleri görüldü (Tablo 4).

Öğrencilerin %33.33’ünün teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlandıkları belirlendi. Teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlanma nedenlerine bakıldığında; teorik eğitim ile klinik uygulamanın örtüşmemesi (%9.9), yetersiz bilgiye sahip olma (%5.6) ve belirli bir neden olmamasına rağmen zorlanmayı (%4.9) ilk üç sırada ifade ettikleri bulundu (Tablo 5).

Tablo 5. Öğrencilerin teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlanma nedenleri

	s	%
Teorik bilgiyi uygulamaya aktarmada zorlanma durumu		
Evet	54	33.3
Hayır	108	66.7
Zorlanma nedenleri		
Teorik eğitim ile klinik uygulamanın örtüşmemesi	16	9.9
Yetersiz bilgiye sahip olma	9	5.6
Belirli bir nedeni yok	8	4.9
Klinisyen hemşirelerin beklentileri ile öğrencilerin beklentilerinin çatışması	6	3.7
Stres yapıyor olma	6	3.7
Uygulamanın zor ve yoğun olması	5	3.1
Okul ortamında uygulama yapma imkanının olmaması	2	1.2
Rehber hemşirenin tutumu	1	0.6
Öğrenci sayısının fazla olması	1	0.6

TARTIŞMA

Klinik eğitim ortamı öğrenci ve diğer paydaşlar arasında karmaşık, stresli bir süreç olsa da öğrencinin mesleki gelişimi ve bağımsız profesyonel yaklaşım sergileyebilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, geleceğin hemşireleri olan öğrencilerin gerekli mesleki bilgi, beceri ve anlayışı kazanmaları için uygun koşulların yer aldığı klinik ortamlarda eğitim almaları gereklidir.^{10,20} Uygun koşulların sağlanması için hemşirelik öğrencilerin klinik uygulamada karşılaştıkları zorlukların belirlenmesi, saptanan sorunların çözümlenebilmesi için yol gösterecektir. Ayrıca iyileştirici ve geliştirici adımların atılması için sonraki eğitim dönemlerine de ışık tutacaktır. Bu nedenle çalışmada öğrencilerinin iç hastalıkları hemşireliği uygulamasında yaşadıkları sorunlar değerlendirildi. Elde edilen bulgular aşağıdaki başlıklar altında tartışıldı.

Öğrencilerin klinik uygulamada stres yaşama nedenleri

Stres faktörlerinin belirlenmesi ve kontrolünün sağlanması etkin bir klinik eğitim süreci için gereklidir.^{6,14,17,20-23} Hemşirelik öğrencileri, eğitimleri süresince birçok farklı stres faktörlerini deneyimlemekte, strese neden olan durumların kontrolü sağlanamadığında eğitim sürecini ve mesleki kimlik gelişimini olumsuz etkilemektedir.^{15,18,20,21} Öğrencinin korku ve stres yaşamadan uygulama ortamını deneyimlemesi ve karşılaştığı sorunları ifade edebilmesi için eğiticiler ve klinisyen hemşireler tarafından sergilenecek yaklaşım destekleyici olmalıdır. Fakat literatürde hemşirelik öğrencilerinin en çok stres yaşama nedenlerinin genellikle klinisyen hemşire ve eğiticiden kaynaklandığı görülmektedir.^{5-8,11,12,15,16,19,21-23} Öğrenciler literatürün aksine en sık uygulamanın zor ve yoğun olması nedeni ile stres yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu farklılığın nedeninin

hemşirelik öğrencilerinin çoğunun öğretim elemanı ve rehber hemşireleri rol model olarak görmeleri ve klinisyen hemşirelerin olumlu yaklaşımı olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin uygulama alanında karşılaştıkları Sorunlar

Öğrencilerin uygulamada sorun yaşamaları klinikte istedik davranışları yerine getirmede zorlanmalarına neden olmaktadır.^{15,16,24} Çalışmada, öğrencilerin uygulamada yaşadıkları sorunların sıklıkla klinik eğitim ortamında öğrenci için uygun koşulların olmaması (Giyinme odası, malzeme temini, hastane ekibinin yaklaşımı vb.) şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Öğrencilerin ifade ettikleri bu sorunların nedeni; uygulamaya çıkılan ildeki hastanelerin fiziksel koşullarının yetersiz olması, haftada bir gün uygulamaya çıkılması ve klinisyen hemşirelerin öğrencilerden beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanabilir. Çalışmada, diğer mezun öğrencilerde “hastanın öğrenciye karşı güven sorunu yaşamasının” sorun olarak görülmesinin nedeni; sağlık meslek lisesi mezunu olan öğrenciler gibi lise eğitimlerinde klinik uygulama yapılmaması olabilir. Sağlık meslek lisesi mezunu öğrencilerinin ise sorun olarak: sürekli hasta odasında bulunulmasının istenmesini istatistiksel olarak anlamlı oranda daha fazla ifade etmelerinin nedeninin öğrenci ile hemşirenin beklentilerinin örtüşmemesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Literatürde öğrenciye yeterli zaman ayrılmaması ve öğretim elemanı sayısının yetersiz olması nedeni ile öğrencilerin uygulamada sorun yaşadıkları belirlenmiştir.^{16,19} İç hastalıkları hemşireliği uygulamasında her klinikten sorumlu olan öğretim elemanı veya rehber hemşire iç rotasyondaki öğrencilerle de ilgilenmektedir. Bu durum öğrencilere de sorun olarak yansımaktadır. Çalışmada öğrencinin yarısından fazlasının öğretim elemanı ve rehber hemşireyi uygulama alanlarında bakım ve tedaviler konusunda kendilerine rol model olarak gördükleri belirlenmiştir. İyi bir iletişim ve işbirliği içinde ekip çalışmasının sürdürüldüğü, iyi rol model sergileyen eğiticilerin olduğu klinik ortamlar öğrencilerin mesleki gelişimlerine olumlu yansımakta ve mesleği sevmelerine neden olmaktadır.^{3-5,22,24} Bu doğrultuda çalışmada öğrencilerin çoğunun eğiticileri rol model olarak görmelerinin bilgi, beceri ve deneyim kazanmalarında olumlu katkısı olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan öğrenciler performanslarının değerlendirilmesi, dersle ilgili uygulama yapılan servisler ve eğiticilerle yapılan uygulamalarla ilgili yaşadıkları sorunları ifade etmişlerdir. Literatürde uygulamaya çıkılmadan önce amaç ve beklentilerin, performans değerlendirmesinin anlatılması, uygulamaya ilişkin sorunları önleyebileceği gibi öğrencinin sorumluluklarını bilmesine de katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.^{6,20}

Belirtilen sorunlarla ilgili uygun geri bildirimde bulunulması öğrencilerin becerilerinin gelişmesine, performans güçlerini, yeterliliklerini ve eksikliklerini tanımalarına yardımcı olacaktır.¹⁴ Bu nedenle öğrenciye uygun geri bildirimde bulunulmalıdır.^{14,20,25}

Klinik uygulama öncesi öğrencilere ve rehber hemşirelere hedef, beklenti ve performans değerlendirmesi anlatılmış, her uygulama sonrası geri bildirim alınmıştır. Buna rağmen öğrenci sayısının fazla olması, uygulamaya çıkılan alanların fiziki koşullarının yetersiz olması, haftanın bir günü uygulamaya çıkılması gibi nedenlerle bu sorunlar ifade edilmiş olabilir. Ayrıca hemşire sayısı ve öğretim elemanı sayısı artmadığı sürece, öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle, uygulamaya çıkılan servislerde de klinik eğitim ortamında uygun koşulların sağlanmasının zor olacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin teorik bilgiyi uygulamaya aktarmada zorlanma nedenleri

Hemşirelik eğitiminde temel sorunlardan birisi öğrencinin teorik bilgiyi uygulamaya yeterince aktaramamasıdır.^{7,9,16,26} Çalışmada da benzer şekilde öğrencilerin teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlandıkları görülmektedir. Klinisyen hemşirelerin öğrencilere destek olması, uygulamada yardımcı olmaları gerekliliği bilinmesine rağmen^{4,6,10,24}, öğrencilerin klinisyen hemşirelerden yeterli desteği alamadıkları^{3-6,16,24} ve bu nedenle teorik bilgiyi uygulamaya aktarmada zorlandıkları belirtilmiştir.^{4,7,16,24} Uygulama öncesi klinisyen hemşireler ile uygulamaya ilişkin beklenti ve hedeflerin tartışılması, her hafta iç ve dış paydaşlardan uygulamaya ilişkin geri bildirim alınması ve bu doğrultuda adımlar atılması yararlı olabilir. Bu sonuçlar doğrultusunda oluşabilecek sorunlara yönelik uygun geri bildirimde bulunmayı kolaylaştıracak alternatif çözüm yollarının önceden belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte öğrenciden, hemşireden ve diğer paydaşlardan beklenen hedeflerin netleştirilmesi, uygulama öncesi hedeflerin paylaşılması ve hedeflere yönelik eylem planının oluşturulması önemlidir.

SONUÇ

Çalışmada, iç hastalıkları hemşireliği dersi klinik uygulamasında öğretim elemanı ve rehber hemşireyi rol model olarak gören öğrencinin yarısından fazla olduğu görüldü. Bununla birlikte uygulamaya giderken stres yaşadıkları, teorik bilgiyi uygulamaya aktarırken zorlandıkları belirlendi. Uygulamada yaşadıkları sorunların ise genellikle klinik öğrenme ortamı ile ilgili olduğu görüldü. Bu sonuçlar doğrultusunda, klinik performansın düzeltilmesi veya güçlendirilmesi için sorunların tespit edilmesi, sorunlara yönelik uygulanan çözümlerin sonuçlarının da değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle uygulama

sürecini sorunsuz bir şekilde yürütmeyi sağlayacak yazılı formların yer aldığı takip sisteminin oluşturulması önerilebilir. Ayrıca öğrencinin sorun yaşamasına neden olabilecek durumlar ayrı başlıklar halinde sorgulanmalıdır. İç hastalıkları hemşireliği uygulamasına ilişkin tespit edilen sorunlar doğrultusunda bir sonraki eğitim öğretim dönemi için planlamaların yapılması, uygulanması öğrencinin etkin klinik eğitim almasının önündeki engelleri aşabilme ve mesleki gelişimine katkı sağlayacağı düşünüldüğü için önemlidir.

KAYNAKLAR

1. Akdemir N, Özdemir L, Akyar İ. Türkiye’de mezuniyet sonrası eğitim kapsamında iç hastalıkları hemşirelik eğitiminin durumu. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(1):50-58.
2. Keski Ç, Karadağ A. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin hemşirelik süreci hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*. 2010;12(1):41-52.
3. Akgün KM, Aras T, Akarsu Ö. Hemşirelik öğrencilerinin klinik hemşirelerinin eğitimlerine verdiği katkıya ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*. 2012;2(1):29-46.
4. Aydın YD, Orak NŞ, Gürkan A, Aslan G, Demir F. Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitimleri sırasında hemşirelerden aldığı desteğin değerlendirilmesi. *JAREN*. 2017;3(3):109-115.
5. Baraz S, Memarian R, Vanaki Z. Learning challenges of nursing students in clinical environments: A qualitative study in Iran. *J Educ Health Promot*. 2015;4:52.
6. Biçer S, Ceyhan YŞ, Şahin F. Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşirelerin klinik uygulamada öğrenciye yapılan rehberlik ile ilgili görüşleri. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2015;23(3):215-223.
7. Karaöz S. Hemşirelik eğitiminde klinik değerlendirmeye genel bakış: Güçlükler ve öneriler. *DEUHYO ED*. 2013;6(3):149-158.
8. Rafiee G, Moattari M, Nikbakht AN, Mousavinasab M. Problems and challenges of nursing students’ clinical evaluation: A qualitative study. *Iran J Nurs Midwifery Res*. 2014;19(1):41-49.
9. Şendir M, Çelik S, Dişsiz M et al. Hemşirelik eğitimi ve uygulamasında yeni bir yaklaşım: Hemşirelik eğitimi ve uygulamasının bütünleşmesi. *JAREN*. 2018;4(2):92-99.
10. Papp I, Markkanen M, von Bonsdorff M. Clinical environment as a learning environment: student nurses’ perceptions concerning clinical learning experiences. *Nurse Educ Today*. 2003;23(4):262-268.
11. Aydoğan S. Hemşirelik öğrencilerinin klinik beceri kazanmaları sırasında karşılaştıkları etik problemler. *Türkiye Biyoetik Dergisi*. 2016;3(2):120-123.
12. Ergin E, Çevik K, Çetin SP. Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin algıladığı stres ve stresle baş etme davranışlarının incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2018;15(1):16-22.
13. Becker MK, Neuwirth JM. Teaching strategy to maximize clinical experience with beginning nursing students. *J Nurs Educ*. 2002;41(2):89-91.
14. Allen L, Molloy E. The influence of a preceptor-student ‘Daily Feedback Tool’ on clinical feedback practices in nursing education: A qualitative study. *Nurse Education Today*. 2017;49:57-62.
15. Altıok HÖ, Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin stres kaynakları. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 2013;13(2):747-766.
16. Aydın MF, Argun MŞ. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane uygulamalarından beklentileri ve karşılaştıkları sorunlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2010;1(4):209-213.
17. Bayar K, Çadır G, Bayar B. Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2009;8(1):37-42.
18. Edwards D, Burnard P, Bennett K, Hebden U. A longitudinal study of stress and self-esteem in student nurses. *Nurse Educ Today*. 2010;30:78-84.
19. Kumcağız H, Koyuncu S, Aydın G et al. Samsun Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin kuramsal ve uygulamalı eğitimde yaşadıkları sorunların belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi*. 2005;22(2):71-77.
20. Bearman M, Molloy E, Ajajawi R, Keating J. Is there a plan B: Clinical educators supporting underperforming students in practice settings. *Teaching in Higher Education*. 2012;18(5):531-544.
21. Karaca A, Yıldırım N, Ankaralı H, Açıkgöz F, Akkuş D. Hemşirelik öğrencilerinin algılanan klinik stres düzeyi, stres cevapları ve baş etme davranışları. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2017;8(1):32-39.
22. Elçigil A, Sarı HY. Hemşirelik öğrencilerinin klinik eğitiminde kolaylaştırıcı faktörler. *DEUHYO ED*. 2011;4(2):67-71.
23. Karadağ G, Kılıç SP, Ovayolu N, Ovayolu Ö, Kayaaslan H. Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler ve klinik hemşireler hakkındaki görüşleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2013;12(6):665-672.
24. Kostak MA, Aras T, Akarsu Ö. Hemşirelik öğrencilerinin klinik hemşirelerin eğitimlerine verdiği katkıya ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*. 2012;2:39-46.
25. Luhanga F, Yonge O, Myrick F. Strategies for precepting the unsafe student. *Journal for Nurses in Staff Development*. 2008;24(5):214-219.
26. Akyüz A, Tosun N, Yıldız D, Kılıç A. Klinik öğretimde hemşirelerin kendi sorumluluklarına ve hemşirelik öğrencilerinin çalışma sistemine ilişkin görüşleri. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 2007;6(6):459-464.